

2023-09-27

Socialdepartementet
1033 Stockholm
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Utökade befogenheter på särskilda ungdomshem och LVM-hem

(Ds 2023:20)

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har tagit del av förslagen i departementspromemorian och vi lämnar i detta remissvar våra synpunkter.

Sammanfattning

Stiftelsen Allmänna Barnhuset är en statlig stiftelse med uppdrag att utveckla och stödja metod- och kunskapsutveckling med syfte att stärka barn och unga i socialt utsatta situationer. Vår verksamhet vänder sig till praktiker, forskare och beslutsfattare. Vårt arbete utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) och fokuserar på att öka kompetensen hos professionella som möter barn genom att utveckla och sprida kunskap från forskning och praktik. Barn i samhällsvård är ett av Stiftelsen Allmänna Barnhusets prioriterade fokusområden inom vilket vi under många år har arbetat med utveckling av metoder och forskning.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset lyfter enbart de förslag där vi har synpunkter. I remissvaret kommenterar vi samlat ett flertal av de förslag som framgår av avsnitt 10. Våra kommentarer gäller de förslag och bedömningar som riktar sig till barn.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker utredningens förslag. Vi delar bedömningen att det finns behov av ökad trygghet och säkerhet på SiS särskilda ungdomshem, förändringar behövs för att skydda de barn som vårdas där, för att skydda brottsoffer samt för att förhindra nya brott och skapa ett tryggare samhälle. Mot bakgrund av kunskap om hur de särskilda ungdomshemmen fungerar idag väcker förändringarna emellertid farhågor. Stiftelsen Allmänna Barnhuset önskar därför ett tydligare resonemang och ställningstaganden kring: (1) de missförhållanden som framkommit i granskningar av SiS utövning av andra befogenheter och tvångsmedel, (2) att befogenheterna inte används mot andra barn än de grupper som pekas ut i promemorian bland annat eftersom påföljden slutna ungdomsvård föreslås utmönstras inom en relativt snar framtid, (3) den pågående översynen av SiS och dess uppdrag, (4) en oberoende klagomekanism för barn och unga som vårdas på SiS särskilda ungdomshem, (5) Barnkonventionen och barnets bästa bedömningar utifrån artikel 3 i konventionen i förhållande till de föreslagna åtgärderna.

Synpunkter på utredningens förslag i avsnitt 10 om elektroniska kommunikationstjänster och besök på särskilda ungdomshem och LVM hem

Stiftelsen Allmänna Barnhuset yttrar sig över följande förslag och bedömningar:

Förslag och bedömningar:

- att ett generellt förbud mot egen teknisk utrustning för elektroniska kommunikationstjänster på vissa hem införs. I förslaget ingår dels, att egen teknisk utrustning ska kunna omhändertas under verkställigheten av sluten ungdomsvård, dels, att teknisk utrustning ska kunna omhändertas på särskilda ungdomshem där förhöjd säkerhetsklassificering gäller (avsnitt 10.10.1- 10.10.3).
- ytterligare skärpningar av SiS möjligheter att besluta om individuella inskränkningar i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster. Det handlar om att möjligheten för unga som är dömda till sluten ungdomsvård att stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation ska kunna vägras eller begränsas, och avlyssnas eller på annat sätt kontrolleras om det behövs med hänsyn till ordningen eller säkerheten vid hemmet, om det kan motverka den dömdes anpassning i samhället, eller annars vara till skada för honom eller henne eller till skada för någon annan (avsnitt 10.10.4-10.10.6).
- att individuella beslut om inskränkningar vad gäller rätten att stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation, rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster eller rätten att ta emot besök ska vara obegränsade i tid men omprövas fortlöpande och alltid inom 30 dagar (avsnitt 10.10.7)
- om det behövs för att kunna bedöma om elektronisk kommunikation kan tillåtas ska det i förväg undersökas om den som kontakten ska äga rum med är dömd eller misstänkt för brott (avsnitt 10.10.8).
- att de möjligheter som SiS har att fatta beslut om inskränkningar i rätten att ta emot besök exempelvis i förhållande till sluten ungdomsvård ska tydliggöras. Besök ska kunna kontrolleras genom att personal övervakar besöket eller kontrollerar besöket på annat sätt (avsnitt 10.11.1,10.11.2).
- om det är nödvändigt av säkerhetsskäl får ett besök villkoras av att besökaren underkastar sig kroppsvisitation (avsnitt 10.11.3).

I utredningen görs även **bedömningen** att SiS bör ges möjlighet att meddela ytterligare föreskrifter om verkställighet när det gäller särskilda befogenheter om begränsningar i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster och rätten att ta emot besök (avsnitt 10.12.)

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslagen.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar utredarens resonemang om vikten av att barn och unga inte ska kunna upprätthålla kriminella och andra olämpliga kontakter under sin placering, då dessa kan äventyra den enskildes säkerhet och möjlighet att ta till sig vård och behandling. Vi delar också

uppfattningen att det är viktigt att bryta den dömdes kontakter med personer som kan uppmana till kriminalitet och skydda brottsoffer.

De ytterligare skärpningar som föreslås vad gäller elektroniska kommunikationstjänster och besök på särskilda ungdomshem är i vissa delar långtgående. Det är som framgår av promemorian viktigt att ta hänsyn till att kränkningar av den enskildes rätt till privat och familjeliv och ska användas proportionerligt och med försiktighet. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att utredningen saknar resonemang och riskanalys i förhållande till några ytterligare viktiga aspekter. Vi anser att dessa bör ingå i regeringens beredning av ärendet framöver.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att regeringen i den fortsatta beredningen bör ta hänsyn till följande:

- 1. Missförhållanden har framkommit i utövningen av andra av SiS befogenheter.** Rapporter från granskningsorgan som Justitieombudsmannen (JO) och Statskontoret pekar på att SiS befogenheter inte alltid används på det sätt som avsetts. Till exempel har IVO i ett regeringsuppdrag under 2021–2022 genomfört en förstärkt tillsyn av SiS särskilda ungdomshem där flickor vårdas. Inom ramen för uppdraget har IVO följt upp SiS vidtagna åtgärder och särskilt fokuserat på användning av den särskilda befogenheten avskiljning. IVO:s tillsyn har bland annat visat att SiS i återkommande fall tillämpat sina befogenheter på ett otillåtet sätt. Det gäller i synnerhet den särskilda befogenhet som ger SiS rätt att med stöd i lagen om vård av unga (LVU) och under vissa omständigheter hålla placerade barn och unga avskilda. IVO konstaterar också i sin tillsyn att otillräcklig kompetens hos personalen ökar risken för användande av särskilda befogenheter och otillåtna tvångsåtgärder.¹ Mot denna bakgrund bör eventuella utökade befogenheter följas noggrant särskilt i förhållande till barn som vårdas med stöd av LVU. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att regeringen i den fortsatta beredningen bör vara tydlig med hur man avser granska eventuella utökade befogenheter och utvärdera effekterna av dessa fortlöpande och inom en utsatt tid, till exempel två år.
- 2. De föreslagna utökade befogenheterna kan riskera att träffa andra grupper än de grupper som avses i förslagen. Det kan i praktiken bli svårt att differentiera.** Hittills är det främst mot flickor som särskilda befogenheter, exempelvis avskiljning, i praktiken använts. Många gånger har detta skett på ett otillåtet sätt. Vidare har en utredning nyligen föreslagit att påföljden slutna ungdomsvård ska utmönstras och att unga lagöverträdare framöver i stället ska dömas till fängelse. Fängelsepåföljd för unga ska verkställas på särskilda ungdomsavdelningar i Kriminalvårdens befintliga anstalter. Utredningen föreslår att lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2028. För att säkerställa att de utökade befogenheterna används mot de grupper av barn som pekas ut i promemorian, inte mot barn som vårdas på de särskilda ungdomshemmen av andra orsaker, bör uppföljningar ske löpande och en utvärdering bör genomföras inom en angiven tid. Regeringen bör

---

¹ Inspektionen för vård och omsorg (IVO), (2023), Tillsyn av SiS särskilda ungdomshem 2021–2022. Redovisning av regeringsuppdrag S2021/03345.

också vara tydlig med vad som gäller i förhållande till de eventuellt utökade befogenheterna, exempelvis SiS möjlighet att meddela ytterligare föreskrifter om verkställighet av vissa befogenheter, när slutet ungdomsvård på SiS utmönstras.

3. **Regeringen har aviserat att en översyn av SiS uppdrag ska genomföras.** Stiftelsen Allmänna Barnhuset efterfrågar tydlighet kring hur denna översyn kommer att påverka SiS uppdrag och eventuella utökade befogenheter. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att vid en översyn av SiS ska bland annat följande ingå:

- Utredda alternativ till SiS särskilda ungdomshem där fokus ligger på att säkerställa barnets rätt till en god hälsa, utbildning och utveckling i en trygg miljö.
- Utredda nya former av placering och vård av barn där inlåsning och institutionsvård används under en begränsad och tidsangiven period, med tydliga former för utslussning.
- Utredda geografisk spridning och upptagningsområden för vård och behandling i låsta miljöer utifrån barnets bästa och barnets rätt till bästa möjliga hälsa, skydd och stöd.
- Utredda kraftfulla åtgärder mot det våld som drabbar barn som vårdas på SiS särskilda ungdomshem/låsta miljöer.
- Utredda hur en övergång från tvångsvård till annan vård kan stärkas och utvecklas.
- Utredda evidensbaserade och effektiva modeller för vård och behandling av barn i samhällsvård i andra jämförbara länder.
- Utredda reglerade krav på kompetens för personalen på särskilda ungdomshem.
- Utredda hur barns delaktighet i vård och behandling kan öka, bland annat genom att möjlighet för barn att välja behandlingsalternativ.
- Utredda hur behovet av traumafokuserad behandling kan tillgodoses på de särskilda ungdomshemmen.
- Utredda möjligheten för barnet att ha en barnhandläggare som följer barnet under och efter tvångsvården.
- Utredda möjligheten att inrätta ett särskilt utvecklings- och kontrollorgan för barn som vårdas i låsta miljöer

4. **Barn och unga som vårdas på de särskilda ungdomshemmen ska ha möjlighet att anmäla missförhållanden till en oberoende, utomstående part.** Brister i SiS hantering av klagomål från barn och unga har lyfts bland annat i rapporter från både Statskontoret och IVO.² I Barnrättsbyråns och Childhoods rapport ”Vem ska tro på mig?” framträder en bild av hur långt våld och övergrepp kan gå i en organisation med särskilda tvångsbefogenheter och begränsad insyn för andra än den egna organisationen. SiS egen förmåga att upptäcka och förebygga missförhållanden räcker inte till. Eventuell otillåten användning av befogenheter, övergrepp och missförhållanden ska inte utredas

---

² Statskontoret (2022), SiS vård av barn och unga enligt LVU – förutsättningar för en trygg och ändamålsenlig vård, 2022:4; IVO (2021). Föreläggande att säkerställa att tvångsåtgärder har stöd i lag och står i proportion till syftet med åtgärderna vid Statens institutionsstyrelses (SiS) ungdomshem Folåsa, dnr 3.7.1-45220/2021-1.

inom SiS, det behövs en oberoende klagoinstans dit barn kan vända sig för att påtala missförhållanden.

5. **Barnkonventionen ingår som en del i utredarens resonemang men det är inte tillräckligt tydligt.** Stiftelsen Allmänna Barnhuset efterfrågar ett tydligare resonemang, bland annat i förhållande till principen om barnets bästa (art. 3). Att Barnkonventionen är lag i Sverige innebär bland annat ett förtydligande av att rättstillämparna ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen i mål och ärenden som rör barn. Av förarbetena till lagen framgår att särskilt fokus ska ligga på principen om barnets bästa som ett tillvägagångssätt. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att utredningen saknar en tydlig barnkonsekvensanalys vad gäller enskilda barn, särskilda grupper av barn samt barn i allmänhet.

Ärendet har beretts av Maj Fagerlund och Åsa Landberg

Stockholm 2023-09-27

Anne-Marie Brodén

Ordförande

Cecilia Sjölander

Generalsekreterare